

ВІДПРИСЛІВНИКОВІ ЧАСТКИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ ЯК СИНКРЕТИЧНІ ОДИНИЦІ

ADVERBIAL PARTICLES AS SYNCRETIC UNITS IN THE MODERN UKRAINIAN LANGUAGE

Глібчук Н.М.,

orcid.org/0009-0008-2387-4022

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української мови імені професора І. Ковалика
Львівського національного університету імені Івана Франка

У статті в теоретичному і практичному аспектах розглянуто відприслівникові частки в українській мові з урахуванням явищ міжчастиномовної омонімії та синкретизму. Здійснено спробу розкрити механізм утворення таких мовних одиниць. З'ясовано семантичні передумови, причини та закономірності процесів партикуляції, при цьому враховано синкретичну природу аналізованих транспозитів. Визначити частиномовний статус таких однозвучних слів складно, тому що прислівники дуже часто полісемічні, відадвербіальні частки теж не завжди мають одне значення (якщо вважати, що лексичне значення у них є) чи здатні надавати різних семантичних відтінків реченням (якщо погодитись із тими дослідниками, що частка не має самостійного лексичного значення). Осмислено конкретні випадки переходу прислівників у частки. Перехід прислівників у частки, який можна простежити у контексті, супроводжується внутрішньою зміною загальночастиномовного значення адвербіальності на модальність. Проаналізовані функціональні омоніми, до складу яких входять похідні частки, визначено як синкретично-недиференційовані. Виявлено, що легше піддаються партикуляції ті прислівники, які є полісемійними, які мають чимало переносних значень. Розглянуто ті морфолого-синтаксичні зміни, яких зазнають твірні слова в процесі транспозиції. Водночас виявлено спільність семи чи сем у мотивувальних слів і похідних часток, що дає підстави розглядати омоніми (омокомплекс) функціональних омонімів як синкретичні утворення. Для доведення того, що міжчастиномовні омоніми прислівник / частка є синкретичними одиницями використано напрацювання етимологів. На зібраному фактичному матеріалі описано різні функціонально-семантичні особливості відадвербіальних часток. Факти транспозиції із самостійної частини мови у службову виявлено за допомогою таких критеріїв, як підбір синонімів та нівеляція синтаксичної ролі, регулярність уживання окремих прислівників у функції часток. На прикладі явища міжчастиномовної омонімії продемонстровано складні та взаємопов'язані процеси розвитку морфологічної системи української мови, показано широкі можливості реалізації словесних знаків у контексті.

Ключові слова: прислівник, частка, синкретизм, партикуляція, міжчастиномовна омонімія, функціональна омонімія, транспозиція, конверсія, морфолого-синтаксичний спосіб словотворення, лексико-граматичні класи слів.

The article analyses adverbial particles in the Ukrainian language from theoretical and practical perspectives, taking into account the phenomena of lexico-grammatical homonymy and syncretism. The study aims to reveal the mechanism of formation of such language units. The semantic conditions, reasons, and patterns of the particulation processes are established, while taking into account the syncretic nature of the analysed transposits. It is difficult to determine the part of speech status of such homonyms, because adverbs are very often polysemic, and adverbial particles do not always have one meaning (if we consider them to have a lexical meaning) or are able to give different semantic shades of meaning to sentences (if we agree with those researchers that believe that the particle does not have an independent lexical meaning). Specific cases of the transition of adverbs into particles are considered. The transition of adverbs into particles that can be observed in the context is accompanied by an internal change of the part of speech meaning of adverbiality to modality. The analysed functional homonyms, which include derived particles, are defined as syncretically undifferentiated. It has been established that polysemous adverbs that have many figurative meanings are more likely to be particulated. The morphological and syntactic changes that root words undergo during transposition are described. At the same time, the study has discovered a common seme or semes in motivational lexemes and derived particles, which allows us to consider homonym pairs (homonym complexes) of functional homonyms as syncretic formations. The article uses etymologists' research to prove that adverb/particle lexico-grammatical homonyms are syncretic units. Based on the collected material, it describes various functional and semantic features of adverbial particles. The instances of transposition from the nominal part of speech to the functional one have been found by using such criteria as the selection of synonyms, leveling of the syntactic role, and the regularity of using individual adverbs in the function of particles. On the example of the phenomenon of lexico-grammatical homonymy, the study demonstrates complex and interrelated processes behind the development of the morphological system of the Ukrainian language, as well as shows wide functional possibilities of lexemes in the context.

Key words: adverb, particle, syncretism, particulation, lexico-grammatical homonymy, functional homonymy, transposition, conversion, morphological and syntactic method of word formation, lexical and grammatical classes of words.

Постановка проблеми. Міжчастиномовні переходи – це об'єктивна реальність, яка потребує лінгвістичного осмислення. У мовленні з'явля-

ються нетипові випадки, що не можуть бути охоплені традиційними класифікаціями. Це одиниці, що виникли в результаті функціональної транс-

позиції. Це перехід слова з однієї частини мови до іншої або її вживання у функції іншої частини мови. Функціональна транспозиція проявляється на двох ступенях: 1) неповна (синтаксична), коли змінюється тільки синтаксична функція вихідної одиниці без зміни її належності до відповідної частини мови; 2) повна (морфологічна), коли утворюється слово іншої частини мови. Конверсію у цьому розумінні трактують як засіб вираження морфологічної транспозиції [7, с. 639]. На позначення явищ переходу однієї частини мови в іншу використовують терміни *морфолого-синтаксичний спосіб, конверсія, морфологічна транспозиція*. Кожна частина мови складається з ядра та периферії. Ядро утворює певна кількість слів, яка за всіма ознаками належить до конкретної частини мови, а до периферії зараховуємо такі слова, що за певних умов можуть переходити до іншого лексико-граматичного класу. Це зумовлює труднощі під час визначення частиномовного статусу деяких слів. Цікавим є дослідження міжчастиномовних переходів, що дає змогу виявити та простежити динамічні процеси в мовленні. «Незаперечним є той факт, що кожна частина мови має у своєму складі, з одного боку, слова, що становлять її ядро, основу, оскільки виступають як такі, що належать лише до даного класу, і з другого, – до неї входять слова, які можуть належати й іншим класам» [27, с. 7].

Досить часто на практиці не можна провести чіткої межі між прислівниками і частками, які взаємопов'язані відношеннями міжчастиномовної омонімії. На думку В. Горпинича, «граматичною основою перехідних явищ у системі частин мови є зміна синтаксичної функції слова, яка спричиняє зміну категоріального і відповідно лексичного значення слова, що формує в ньому нові особливості морфологічних ознак» [14, с. 311]. У цьому контексті найскладніше аналізувати випадки транспозиції частин мови із самостійних (повнозначних) у службові (неповнозначні) і навпаки. Якщо дотримуватися традиційного погляду на самостійні частини мови як такі, що «співвідносяться з поняттями», і несамостійні, які «є фактично некореневими вільними морфемами, що використовуються переважно для вираження синтаксичних відношень у реченні» [26, с. 723], то постає питання, що відбувається у процесі переходу із однієї частини мови в іншу із такими мовними одиницями, які є носіями певного лексичного значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українському мовознавстві перехідні явища в системі частин мови вивчали такі науковці:

В. Ващенко [4], Л. Мацько [25], Д. Гринчишин [15], Г. Гнатюк [11], К. Городенська [12], Й. Дзедзелівський [17], І. Вихованець [6], О. Кушлик [24], А. Загнітко [21], А. Габай [8], Н. Глібчук [10], У. Добосевич [18] та інші.

Синкретизм однозвучних одиниць лексико-граматичних класів висвітлювали І. Данилюк [16], О. Кушлик [23].

Частку досліджували у таких аспектах: К. Симонова у граматиках XV–XVII ст. [28], О. Безпояско на тлі мови і мовлення [2], Л. Бондаренко склад і комунікативні функції вторинних часток [3], А. Загнітко у системі службових частин мови [21], Ф. Бацевич як дискурсивні слова [1] та ін.

Постановка завдання. Усі перехідні явища заслуговують на увагу дослідників, ми ж зупинимось лише на процесах партикуляції прислівників, у результаті якого виникають міжчастиномовні омоніми. «Партикуляція (лат. *particula* – частка) – це перехід інших частин мови в частку» [14, с. 315]. **Мета** дослідження – виявити випадки переходу прислівників у частки, розкрити механізм утворення таких мовних одиниць із урахуванням явища синкретизму мотивувальних прислівників і похідних часток-транспозитів. Розуміємо синкретизм як універсальну властивість мови. «Синкретизм (грец. *syncretismos* – з'єднання) – формальне нерозрізнення, злиття в одній формі різнорідних мовних елементів» [22, с. 538–539]. Явище синкретизму притаманне всім рівням мовної структури, однак на кожному з них має свої особливості. Цей термін використовується у двох значеннях: «1) збіг функціонально різних граматикичних категорій і форм в одній формі, наприклад, відмінковий синкретизм; 2) поєднання (синтез) диференційних структурних і семантичних ознак одиниць мови, що протиставляються одна одній в системі мови пов'язані явищами перехідності» [16, с. 4]. Уживання різних частин мови в нетипових для них синтаксичних функціях створює сприятливий ґрунт для транспозиції вже не членів речення, а й для явищ переходу із однієї частини мови в іншу. **Джерельна база дослідження** – «Словник міжчастиномовних омонімів сучасної української мови» [9], ілюстративний матеріал до якого було дібрано з різностильових джерел – від фольклору та усного мовлення до художньої літератури, публіцистичного, конфесійного, наукового, офіційно-ділового, епістолярного стилів.

Виклад основного матеріалу. Прислівник як самостійна частина мови, «для якої характерна морфологічна безкатегорійність і незмінність»

[5, с. 299] абсолютно передбачено вступає в процеси партикуляції. Перехід прислівників у частки, який можна простежити у контексті, супроводжується внутрішньою зміною загальночастиномовного значення адвербіальності на модальність. Як наслідок – новоутворене слово перестає відповідати на питання *як?*, *де?*, *куди?*, *звідки?*, утрачає здатність бути обставиною в реченні. Визначити частиномовний статус таких однозвучних слів складно ще й тому, що прислівники дуже часто полісемічні, відадвербіальні частки теж не завжди мають одне значення (якщо вважати, що лексичне значення у них є) чи здатні надавати різних семантичних відтінків реченням (якщо погодитись із тими дослідниками, що частка не має самостійного лексичного значення).

Якісно-означальні прислівники, зокрема *прямо*, *просто*, *рівно*, *точно*, *чисто* та ін., можуть переходити в частки. На думку К. Городенської, «основною умовою вживання таких якісно-означальних прислівників як часток є ослаблення в них якісного значення та використання їх у позиції до опорного компонента» [13, с. 571].

Це підтверджує зібраний фактичний матеріал, у якому можна простежити різні функціонально-семантичні особливості відадвербіальних часток. Для прикладу розглянемо вживання одиниць омокомплексу **просто**¹⁻³ (прислівник, прийменник, частка) у різних реченнях: 1. *Притча про таланти, яку я розповів учням, просто пояснює суть справи* (О. Бердник, «Камертон Дажбога») – «неважко, легко для розуміння, здійснення» [9, с. 408]. 2. *Василь Щурат, згоряючи від цікавості, теж пролазить у дірку за Франком і не може надивуватись, як просто і звично ведуть між собою розмову Франко і садівник* (Р. Горак, «Тричі мені являлася любов») – «невимушено, безпосередньо» [9, с. 409]. У наведених контекстах слово *просто* є означальним прислівником, воно відповідає на питання *як?*, має частиномовне значення ознаковості, виконує синтаксичну функцію обставини. Прийменниковий статус транспозита *просто* ілюструють речення: *Я сидів просто Івана Кириловича і помітив, як глибоко штирхає його кожне Дзядзькове слово* (В. Дрозд, «Катастрофа»); *Він сидів просто неї з блокнотом на колінах* (Остап Вишня, «Вовк»). Похідний прийменник виражає локативні відношення, має частиномовне значення релятивності, його можна замінити прийменником *напроти*. Ще інші контексти засвідчують вживання цього слова у функції частки: *Сьогодні записав од матері десять чудесних колядок і п'ять нових старих пісень. Так було приємно записувати. Просто слюзи на вер-*

талися од радості чи зворушення (О. Довженко, «Щоденник»); *А може, Софія просто втомилася, вичерпалися усі її фізичні запаси* (Р. Федорів, «Єрусалим на горах») – «підсилювальна частка, уживається для підкреслення значення якого-небудь слова або всього речення; ↔ част. *прямо*, *просто-таки*, *прямо-таки*, *справді*, *насправді*» [9, с. 411]. За нашими спостереженнями, частка *просто* може бути обмежувальною. У наведених нижче реченнях вона вказує на яку-небудь межу, обмеження в кількості, якості, мірі, дії; ↔ част. *тільки*, *лише*: *От тільки не знаю, чому зараз люде так не люблять трудитись?.. І для чого, скажіть мені, труд розглядається вже як щось виключне? Чого його оголосили ділом честі, доблесті і героїства, коли він сам по собі є просто діло* (О. Довженко, «Щоденник»); *Не турбуйтеся, товаришу Кук, – сказала я. – То просто жарт, я не думаю виходити заміж* (Микола Хвильовий, «Сентиментальна історія»). Зауважимо, що ця частка може вживається при скороченому або неповному імені: *Називайте мене просто – Валя. Адже ми друзі?! – відповів жартівливо Валерій* (О. Бердник, «Поза часом і простором»); – *Так, мене звать Наталка, – посміхнулася дівчина. – А по батькові? – Денисівна. Але зви просто Наталкою, в нас не звикли* (Іван Багряний, «Тигролови»). Перехід цього прислівника у частку відбувається здебільшого у розмовному мовленні. Транспозит *просто* перестає відповідати на питання, втрачає категоріальне значення адвербіальності, набуває частиномовного значення модальності, але похідна частка, на наш погляд, зберігає зв'язок із мотивувальним прислівником, між ними простежується зона синкретизму на рівні семантики. Прислівник *просто* полісемійний. Він містить у собі такі значення: 1. Неважко, легко для розуміння, здійснення. 2. Без зовнішніх ефектів, вигадливості. 3. Звичайно, без яких-небудь специфічних, визначних особливостей. 4. Щиро, відверто (про людину). 5. Із невисокою якістю (про роботу, обробку і т. ін.). 6. Розм. Рівно спрямовано, прямо [9, с. 408–409]. Багатозначність цього прислівника, чимало відтінків значень були сприятливим підґрунтям на шляху до партикуляції. Саме сему 'звиклий, звичайний' простежуємо в аналізованій частці. Її виокремлюємо за допомогою етимологічного аналізу: «псл. *prostь* виводиться з *prot-tos «звичайний, звичайний», за походженням пас. дієприкм. мин. часу від дієслова *prosti (< *prot-ti) «звикати, бути звиклим (дл чогось)» [19, с. 605]. Розглядаємо аналізовану омпару (прислівник/частка) синкретично-недиференційованими функціональними омонімами.

Різний морфологічний статус синкретично-недиференційованих функціональних омонімів на сучасному етапі мовного розвитку ще не закріплений у словниках (тлумачних чи граматичних). Їхній опис у лексикографічних працях супроводжує ремарка «у значенні іменника, прислівника, частки тощо» [9, с. 10].

Цікаво простежити синкретизм на прикладі омокомплексу **рівно**¹⁻³ (прислівник, частка, прийменник). Цей прислівник полісемійний. Його різні значення виявляємо у контекстах: [Сахно Черняк:] *Це б нам із клуні сіна унесли, ряденця ткані **рівно** постелили* (Л. Костенко, «Дума про братів неазовських») – «без западин і підвишень; ↔ присл. **гладко**»; *Човен плавко загойдався на волі, а далі тихо й **рівно** посунув по воді над зорями, що тремтіли на дні блакитної безодні* (М. Коцюбинський, «Дорогою ціною») – «без викривлень і закрутів; ↔ присл. **прямо**»; *Спів її відлунув у гаморі й розманіженості хамаму, ... молоді голоси вдарялися у високі кам'яні склепіння, падали вниз, мов зранені, деякі лилися **рівно** й несміливо, інші зухвало злітали знов і знов попід самі куполи, мовби хотіли пробитися назовні* (П. Загребельний, «Роксолана») – «нічим не відрізняючись від кого-, чого-небудь; ↔ присл. **однаково, одноманітно**»; *Вільгота дивився на свої руки, ніби вперше їх бачив. Широкі, плескаті, з кістлявими горбиками щиколоток, з короткими сучкуватими пальцями, зарослі **рівно** висіяним рудувато-вогнистим волоссям, його руки лежали на колінах спокійно* (Є. Гуцало, «Мертва зона») – «рівномірно»; *На людях, одначе, Оленка не бідкалася ніколи, – трималася завжди **рівно** й погідно, мило всміхалася до старших і ще миліше – до парубків* (О. Забужко, «Казка про калинову сопілку») – «Перен. Урівноважено, спокійно (про поведінку людини)» [9, с. 429]. На практиці не завжди легко простежити партикуляцію прислівника **рівно**. Коли це слово можна замінити частками *саме, якраз*, то спостерігаємо явища транспозиції: *Камера цілі дні бавилася грою в кості на сірники, у висліді якої утворювалися «сірникові королі». «Король» ставав власником усіх сірників у камері. Корольовав кілька годин – **рівно** до початку нової гри, а потім банкрутував на користь щасливішого...* (Іван Багряний, «Сад Гетсиманський»). *Вони помовчали **рівно** стільки, скільки курилась його волога сигарета. Тоді, загасивши недокурок, він сказав: – І знову Антонич. Куди не повернешся, цей Антонич* (Ю. Андрухович, «Дванадцять обручів»). У результаті партикуляції простежуються такі морфолого-синтаксичні процеси: зміна частино-

мовного значення: ознаковість → модальність; втрата ознак самостійної частини мови й синтаксичної ролі (частка членом речення не виступає). На наш погляд, похідна частка все одно зберігає семантичний зв'язок із мотивувальним прислівником. Семи 'однаково', 'прямо' простежуються в аналізованій похідній підсилювальній частці, яка вживається для актуалізації суб'єкта, об'єкта, ознаки тощо. За даними етимологів, аналізоване слово пов'язане з «псл. *ogvъvъ (< *ogvo-); – споріднене з прус. *arwis* «справжній, дійсний, вірний, певний» [20, с. 87]. Тракуємо аналізовану омопару (прислівник/частка) як синкретично-недиференційовані функціональні омоніми.

Омопара **прямо**¹⁻² (прислівник/частка) має свою лінгвістичну історію. Прислівник *прямо* багатозначний. Це засвідчують численні контексти: *Запахло весняними пахощами (тоді вже йшла весна). **Прямо** – заходило сонце* (Микола Хвильовий, «Іван Іванович») – «рівно витягнувшись у якому-небудь напрямку, без вигинів; у прямому напрямку від якогось пункту, якоїсь точки»; *Поїду отако **прямо** й перепливу через Дніпро. Просто зараз, уночі* (Ю. Мушкетик, «Яса») – «не звертаючи з прямого шляху, прямої стежки і т. ін.; не відхиляючись від основного напрямку»; *Одночасно з тим король перестав брати на державну службу православну українську шляхту; отже, українське панство, щоб мати посаду, почало й собі переходити в унію, а часто й **прямо** до католицтва* (А. Кашенко, «Оповідання про славне Військо Запорозьке низове») – «безпосередньо, без проміжних ланок»; *Мабуть, вони мали між собою балачку, й не одну, бо далі на людях Яків не висловлював отако **прямо** своїх думок, плів мову тонко та хитро...* (Ю. Мушкетик, «Гетьманський скарб») – «не хитруючи, не лицемірячи; ↔ присл. **відверто, щиро, чесно**»; – *А я вам **прямо** кажу, – скрикнув Рогоза, – що у плавню я не піду і батькових коней до роботи вам не дам! От що!* (А. Кашенко, «Зруйноване гніздо») – «твердо, впевнено» [9, с. 415–416]. Водночас зафіксовано контексти, у яких слово *прямо* виступає часткою: – *Ну, що ти верзеш, **прямо** комедія, їй-богу! – розлютився Чуприна чи Кравчина...* (О. Довженко, «Земля»). У цьому реченні це підсилювальна частка, що вживається для підкреслення значення якого-небудь слова або всього речення; ↔ част. **просто, просто-таки, прямо-таки, справді, насправді** [9, с. 416]. Виявлено речення, у якому слово *прямо* можна замінити частками **наче, ніби**: *А карий і досі мені в очах стоїть. Такий був розумний кінь, ну **прямо** як людина, тільки гово-*

риту не міг (М. Стельмах, «Велика рідня»). Це власне модальна частка, що вносить у висловлення певний емоційно-оцінний момент, тут, імовірно, сумнів щодо вірогідності повідомлюваного. Без сумніву, що й ця частка тісно пов'язана із однозвучним прислівником. Семи 'рівно', 'прямо', 'справді' хоч і послаблено, але простежуються в реченнях, де *прямо* виступає часткою. Аналізована омопара (прислівник/частка) теж належить до синкретично-недиференційованих функціональних омонімів.

Висновки. Між лексико-граматичними класами слів української мови існують тісні взаємозв'язки. Прислівник завдяки незмінності легко може переходити в частку. Цілком закономірно, що партикуляції здебільшого зазнають ті прислівники, які є полісемійними, які мають чимало

переносних значень. Порівняльний аналіз як твірних слів, так і транспозитів дає підстави розглядати пари функціональних омонімів як синкретичні і взаємопов'язані одиниці, об'єднані спільністю семи чи сем. У відприслівникових частках закріплюється нове частиномовне значення модальності, транспозити не відповідають на питання, втрачають здатність виконувати синтаксичну функцію в реченні, вони регулярно вживаються як частки, що підтверджують численні контексти. Опис відприслівникових часток – це лише невеликий пласт тих виявів транспозиції, які зароджуються в мовленні, щоб згодом стати надбанням мовної системи. Перспективи дослідження вбачаємо в детальному й вичерпному описі омопар прислівник/частка із урахуванням явища синкретизму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бацевич Ф. Частки української мови як дискурсивні слова. Львів : ПАІС, 2014. 288 с.
2. Безпояско О. Частка на тлі мови і мовлення. *Українська мова*. 2003. № 4. С. 77–82.
3. Бондаренко Л. В. Склад та комунікативні функції вторинних часток : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Кіровоград, 2005. 20 с.
4. Ващенко В. С. Явища переходу в системі частин мови. *Українська мова в школі*. 1953. № 6. С. 14–22.
5. Вихованець І., Городенська К. Теоретична морфологія української мови / за ред. І. Вихованця. Київ: Пульсари, 2004. 398 с.
6. Вихованець І. Р. Різновиди транспозиції. *Актуальні проблеми граматики: збірник наукових праць*. Кіровоград : КДПУ, 1997. Вип. 2. С. 57–60.
7. Вихованець І. Р. Транспозиція. *Українська мова. Енциклопедія*. Київ : Українська енциклопедія ім. М. Бажана, 2000. С. 639.
8. Габай А. Ю. Синтаксична прислівникова транспозиція в сучасній українській літературній мові. Київ : Інститут української мови; Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. 232 с.
9. Глібчук Н., Добосевич У. Словник міжчастиномовних омонімів сучасної української мови. Львів : Априорі, 2016. 640 с.
10. Глібчук Н. М. Партикуляція – один із шляхів виникнення міжчастиномовної омонімії. *Лінгвістичні студії : збірник наукових праць*. Донецьк : ДонНУ, 2011. Вип. 22. С. 77–83.
11. Гнатюк Г. М. Ад'ективація дієприкметників у сучасній українській літературній мові. *Мовознавство*. 1983. № 1. С. 19–29.
12. Городенська К. Г. Морфологізація транспозиційних переходів. *Теоретичні проблеми граматики*. Донецьк: ДонДУ, 1995. С. 51–56.
13. Городенська К. Уживання прислівників у функції часток. *ГраMATика сучасної української літературної мови. Морфологія* / за ред. К. Г. Городенської. Київ, 2017. С. 571.
14. Горпинич В. О. Морфологія української мови. Київ : Академія, 2004. 336 с.
15. Гринчишин Д. Г. Явище субстантивації в українській мові. Київ : Наукова думка, 1982. 112 с.
16. Данилюк І. Г. Синкретизм у системі частин мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Донецьк, 2006. 20 с.
17. Дзєндзелівський Й. О. Проніміалізація в українській мові. *Українська мова в школі*. 1995. № 1. С. 14–20.
18. Добосевич У. Б. Субстантивація як вияв транспозитних можливостей різних частин мови. *Лінгвістичні студії : збірник наукових праць*. Донецьк : ДонНУ, 2011. Вип. 22. С. 91–97.
19. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / редкол.: О. С. Мельничук (голов. ред.) та ін.; Київ: Наукова думка, 1983–2012. Т. 4. : Н–П. 656 с.
20. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / редкол.: О. С. Мельничук (голов. ред.) та ін.; Київ: Наукова думка, 1983–2012. Т. 5. : Р–Т. 704 с.
21. Загнітко А. П. Частки в системі службових частин мови: типологічний і лексикографічний вияви. *Лінгвістичні студії : збірник наукових праць*. Донецьк : ДонНУ, 2011. Вип. 22. С. 104–115.
22. Кочерган М. П. Синкретизм. *Українська мова. Енциклопедія*. Київ : Українська енциклопедія ім. М. Бажана, 2000. С. 538–539.

23. Кушлик О. П. Комплексне визначення частиномовного статусу «перехідних» одиниць. *Мовознавство*, 1997. № 4–5. С. 45–49.
24. Кушлик О. П. Омонімія незмінних класів слів : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Львів, 2000. 20 с.
25. Мацько Л. І. Інтер'єктиви в українській мові. Київ: КДПІ, 1981. 130 с.
26. Русанівський В. М. Частини мови. *Українська мова. Енциклопедія*. Київ: Українська енциклопедія ім. М. Бажана, 2000. С. 723.
27. Симонова К. С. Перехідні явища в системі частин мови і питання правопису: (на матеріалі незмінних класів слів). *Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія»*. Філологічні науки. 2000. Т. 18. С. 6–14.
28. Симонова К. С. Частки в граматичних працях кінця XVI – першої половини XVII ст. *Східнослов'янські граматики XVI–XVII ст.* Київ, 1982. С. 71–74.
29. Словник українських прийменників. Сучасна українська мова / А. П. Загнітко та ін. Донецьк: ТОВ ВКФ «Бао». 416 с.
30. Теоретична морфологія української мови / І. Вихованець, К. Городенська; за ред. І. Вихованця. Київ: Пульсари, 2004. 398 с.